

Bijbelse landbouw

Raduan Nassar

Bijbelse landbouw

Vertaald en van een nawoord voorzien
door Harrie Lemmens

2017 Prometheus Amsterdam

Uitgegeven met steun van het Braziliaanse ministerie van
Cultuur/Nationale Bibliotheek Stichting.
Obra publicada com o apoio do Ministério da Cultura do
Brasil/Fundação Biblioteca Nacional.

MINISTÉRIO DA CULTURA
Fundação BIBLIOTECA NACIONAL

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds.

Oorspronkelijke titel *Lavoura arcaica*

© 1975, 1982, 1989 Raduan Nassar

© 2017 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en
Harrie Lemmens

Omslagontwerp CMRB

Foto omslag Ana Carvalho

Foto auteur Klaus Mitteldorf

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3434 1

Het vertrek

‘Wat voor schuld dragen wij aan de plant van
onze kinderjaren, hun verleiding en hun taaie
hardnekkigheid?’

Jorge de Lima

1

De ogen op het plafond gericht, de naaktheid in de kamer; roze, blauw of violet, de kamer is onschendbaar; de kamer is individueel, is een wereld, een kathedraal waar in de tussenpozen van de angst de witte roos van de wanhoop van een ruwe stengel in de palm van de hand wordt geplukt, want tot de dingen die de kamer gewijd maakt, behoren in de eerste plaats die van het lichaam; ik lag op de vloer van mijn kamer in een oud pension in het binnenland toen mijn broer me terug kwam halen; mijn hand, die kort tevoren nog druk en stug had doorgetast, streek traag over de natte huid van mijn lijf, mijn vingertoppen streelden vol gif de ont-

luikende donsharen op mijn nog warme borst; mijn hoofd rolde verdwaasd heen en weer terwijl mijn haar in dikke golven over de vochtige welving van mijn voorhoofd gleed; ik drukte mijn wang tegen de grond, maar mijn ogen vingen weinig op, ze hadden niet eens hun starheid verloren tegenover de snelle vlucht van mijn wimpers; het kloppen op de deur klonk zacht, vrij van iedere betekenis, het vlokkige kapok had zich in de kronkelige bochten van mijn oor gedrongen, waar het soms even insliep; en het geluid dat steeds zacht en stil werd herhaald, verstoorde mijn aangename roes niet, net zomin als mijn slaperigheid en de verspreide en verstrooide kille duizeligheid; daarna zagen mijn ogen de deurknop ronddraaien, maar ondanks de beweging registreerde mijn netvlies hem als een levenloos voorwerp, een klank zonder trilling, of een duistere tochtvlaag in het ruim van mijn geheugen; het waren slagen die de lethargische dingen van mijn kamer lieten schrikken en tot wanhoop brachten; licht en stil sprong ik overeind en boog voorover om de handdoek die op de grond lag op te rapen; ik kneep mijn ogen dicht terwijl ik mijn hand afdroogde, schudde mijn hoofd om het staren van mijn ogen te verhelpen, pakte mijn hemd dat ik op de stoel had gegooid, stopte mijn donkere, rode geslacht in mijn broek, zette een paar passen, trok een van de deurvleugels open en hield me daar half achter verscholen: het was mijn oudste broer die voor de deur stond; toen hij naar binnen stapte, bleven we tegenover elkaar staan,

onze ogen stil, de ruimte van een dorre woestijn scheidde ons, er lag schrik en verbazing in het stof, maar het was geen ontdekking, ik weet niet wat het was, en we zeiden niets tegen elkaar, tot hij zijn armen uitstak en zwijgend zijn sterke handen om mijn schouders sloot en wij elkaar aankeken en onze herinneringen wanordelijk onze ogen bestookten, en ineens zag ik dat hij tranen in zijn ogen kreeg, en toen omhelsde hij mij en ik voelde in mijn armen het gewicht van de drijfmatte armen van het hele gezin; we keken elkaar opnieuw aan en ik zei 'ik had je niet verwacht', beduusd van de onbeholpenheid van wat ik zei en vol angst dat ik mij God weet wat liet ontvallen met wat ik zei, desondanks herhaalde ik 'ik had je niet verwacht', dat zei ik nog een keer en ik voelde de machtige kracht van ons gezin op me neerstorten als een zware hoosbui terwijl hij zei 'we houden van je, we houden zo van je' en dat was alles wat hij zei terwijl hij mij nog een keer omhelsde; nog steeds beduusd, verbijsterd wees ik hem de stoel in de hoek, maar hij verroerde zich niet, pakte zijn zakdoek en zei 'knoop je hemd dicht, André'.

2

In de versuftheid van de lome namiddagen op de boerderij onttrok ik me op een vaste plek in het bos aan de overbezorgde ogen van het gezin; dan koelde ik de koorts van mijn voeten af in de vochtige aarde, overdekte me met bladeren en sliep in de schaduw in de rustige houding van een zieke plant die doorbuigt onder het gewicht van een rode bloemknop; waren al die bomen om me heen geen kabouters die zwijgend en geduldig waakten over mijn puberslaap? wat waren dat voor oude vazen waaruit de beschermende stemmen oprezen die mij riepen vanaf de veranda? waartoe dienden die kreten terwijl snellere, actievere boodschappers beter

tegen de wind op kondensaten en de draden van de atmosfeer
braken? (mijn slaap zou als hij rijp was geplukt worden
met de religieuze wellust waarmee je een appel plukt).

3

En ik herinnerde me dat we in de preken van onze vader altijd hoorden dat de ogen de lamp van het lichaam zijn, en dat als de ogen goed waren het lichaam licht had, en dat als de ogen niet zuiver waren ze een duister lijf onthulden, en ik wist, zoals ik daar met een gruwelijke wijnkegel tegenover mijn broer stond, dat mijn ogen twee weerzinwekkende pitten waren, maar het kon me niets schelen, daarvoor was ik te zeer de kluts kwijt, en ineens zag ik mezelf allerlei dingen doen, ik wapperde met mijn handen en rende door de kamer, alsof mijn schaamte voortkwam uit de wanorde om me heen: ik ruimde de tafel af, haalde een doek over

het blad, leegde de asbak, trok het beddenlaken recht, vouwde de handdoek op het kussen, en ik was alweer teruggelopen naar de tafel om twee glazen vol te schenken toen ik me bijna versprak en naar Ana vroeg, maar dat was slechts een onbesuisde opwelling, wat ik wel zou kunnen vragen was hoe hij bij mijn pension was uitgekomen, hoe hij me had kunnen vinden in het oude herenhuis, of anders heel naïef de reden van zijn komst proberen te achterhalen, maar aan dat soort dingen dacht ik niet eens, ik was totaal donker vanbinnen, kon niet loskomen uit het vlees van mijn gevoelens, en daar naast de tafel was het enige wat ik zeker wist dat ik bloeddoorlopen ogen had boven de roze wijn die ik in de glazen schonk; ‘de luiken’ zei hij, ‘waarom zijn de luiken dicht?’ zei hij vanaf de stoel in de hoek waar hij was gaan zitten en ik bedacht me geen twee keer en gooide ze snel open, en buiten was het een tere, haast kille late namiddag, met een vezelige oranje zon die de schemerige put van mijn kamer overvloedig kleurde, en ik was nog bezig de luiken vast te zetten met de haken toen ik een eerste lichte aanval kreeg, maar ik lette er niet op, het duurde maar even, daarom dacht ik alleen aan het voltooien van mijn werk en drukte hem meteen daarna genereus en met enige hoon een gul glas wijn in de handen; en terwijl een brutale bries de dikke kanten gordijnen opbolde, waarop in het midden twee engelen afgebeeld stonden die op wolken reden en met bolle wangen op stille klaroenen bliezen, liet ik me op de

rand van het bed zakken met mijn ogen, twee bessen, neergeslagen, en het kwam door zijn op mij gerichte ogen vol licht, daar twijfel ik niet aan, dat ik hels werd, en het was een korte, stille golf die me van dichtbij bedreigde en me er in een opwelling bijna toe bracht hem te provoceren door te schreeuwen ‘niet verlegen worden, broer, je vindt heus de strenge stem wel die je zoekt, een machtige verwijtstem, doe het maar, vraag maar wat er toch met mij aan de hand is, schets gebaren, verbouw snel mijn gezicht, smijt het oude serviesgoed van thuis tegen mijn ogen’, maar ik hield me in, omdat ik dacht dat het behalve zinloos dwaas zou zijn hem op te hitsen, en zonder het te merken begon ik aan haar ogen te denken, aan de ogen van mijn moeder in de stilste uurtjes van de middag, waarachter de liefde en de zorgen van een heel gezin schuilgingen, en ik vroeg me af wanneer op een vaag moment de deur van mijn kamer open zou gaan en er een moederlijke gestalte zou verschijnen, een bijna benauwde ‘blijf niet zo in bed liggen, lieverd, laat je moeder niet lijden, praat met me’ en verraste en verschrikte moederlijke gestalte, ik had het gevoel dat ik ook elk moment in tranen kon uitbarsten en bedacht dat ik goed gebruik kon maken van een laatste restje dronkenschap, dat zich niet door zijn komst had laten afschrikken, om te bekennen, wie weet wel vol medelijden, ‘het is mijn delirium, Pedro, het is mijn delirium, als je het per se wilt weten’, maar dat schoot alleen maar woelig door mijn hoofd en liet me mijn glas in twee korte

teugen legen, en terwijl ik het zinloos vond om ook maar iets te zeggen luisterde ik (hij vervulde de verheven missie de verloren zoon terug te brengen in de schoot van het gezin) naar de stem van mijn broer, bedaard en serene zoals het hoorde, en het was een gebed dat hij opdreunde toen hij begon te praten (mijn vader was hij) over de stenen en de kalk van onze kathedraal.

4

Goed doorvoed was ze, Sudanesa (of Schuda); onder een dubbele daklaag van dik goudkleurig riet zat ze binnen een vierkant van vlak naast elkaar in de grond gedreven staken, waar ik de eerste tijd nauwelijks tussen de kieren durfde te kijken; in een kruik van frisse leem die elke ochtend werd ververst waste ze haar tong en likte ze het water op, op een zacht, geurend bed van hooi vlijde ze haar lijf neer en legde ze haar kop te ruste wanneer de zon op zijn hoogste punt stond; ze had een met lege maïskolven en zorgvuldig geplukt groen gras schoongemaakte ruif, die ik inwreef met peterselie om haar eetlust op te wekken; de eerste

keer dat ik Sudanesa met mijn ziekelijke ogen zag, was toen ik haar 's middags laat naar buiten bracht, tussen de struiken vol bloemen rond haar grove courtesane-kamer: ik leidde haar met de omzichtigheid van een toegewijde minnaar en zij volgde me gedwee op de hoge hakken van haar hoeven, terwijl ze haar grote lijf op de goed getekende zuilen van haar poten draaide en wiegde; dat lijf verzorgde ik als het donker werd, mijn humushanden dompelde ik in de kommen geurende zalf die meteen daarna wegtrok in haar rafelig behaarde soepele huid; maar het was geen wulpse geit, het was een speelgoedgeit, de omlijsting van een dikke gezwollen uier, die met haar zenuwtrekken haar donkerste schaamdelen blootlegde, uiterst gevoelig wanneer de borstel over de vacht van haar tonnetjeslijf ging; het was een ijdeltuitgeit, een siergeit, ze had een korte staart die een stuk met stekelhaar beklede veer was, zo bedachtzaam als je hem zachtjes aanraakte, zo gevoelig onder de subtiele streling van een vinger; haar lijf werd een standbeeld wanneer ze een groene stengel – dwars in haar geduldige mond – niet met haar tanden maar met de tijd weg kauwde; en dan was ze een geit van steen, dan stonden in haar ogen twee trieste lijnen getekend, lange, zwarte wimpers, en in die mystieke houding was ze een gepredestineerde geit; Sudanesa was naar de boerderij gehaald om haar bloed te mengen, maar ze was al drachtig en had speciale aandacht nodig, en in die tijd zette ik, verlegen puber, de eerste stappen buiten mijn afzondering: ik verliet

mijn nietsdoen en benoemde mezelf godslasterlijk tot haar lyrische herder: ik verfijnde haar vormen, gaf glans aan haar vacht, gaf haar bloemenkransen, rolde hele meters vlamtrompet rond haar nek, met hun schreeuwerige vruchten die hingen als klokjes; Schuda, geduldig en genereus wanneer een gezwollen, geheimzinnige en wellustige stengel in de gemeenschap het samengaan met haar lijf zocht.